EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIEHEN KANSLIA

Eduskunta, Lakivaliokunta

LAUSUNTO

10.9.2024

Viite: Lakivaliokunnan 5.9.2024 esittämä lisäselvityspyyntö

EOAK/4788/2024 LISÄLAUSUNTO ASIAAN HE 64/2024 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI RIKOSLAIN 2 C LUVUN 5 §:N JA HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ RIKOSSEURAAMUSLAITOKSESSA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Lakivaliokunta pyytää asiantuntijakuulemiseen 5.9.2024 osallistuneiden tahojen lisälausuntoa siltä osin kuin oikeusministeriö on toimittanut hallituksen esitykseen täydennysehdotuksen tuomioistuimen tiedonsaantioikeudesta.

Kyse on tuomioistuimessa vangitsemisen edellytyksistä päätettäessä tarvittavista tiedoista. Nykytilanteessa riittävät rikosrekisteriotteelta näkyvät tiedot, mutta jos hallituksen esityksessä ehdotettu hyväksytään, tuomioistuin tarvitsee tiedot henkilön koko rikosvastuuiän ajalta. Nämä ovat saatavissa Rikosseuraamuslaitoksessa Rikosseuraamusrekisteristä poistetuista tiedoista muodostettavasta hakemistosta[1], josta Rikosseuraamuslaitos voi ne tuomioistuimelle luovuttaa. Jos esitys hyväksytään, myös täydennysehdotus on nähdäkseni perusteltu.

Lakivaliokunta pyytää lisäksi selvitystä valiokunnan kuulemisessa 5.9.2024 esiin nousseista kysymyksistä.

Siltä osin kuin kysymyksiin ei jo asiantuntijakuulemisessa riittävästi vastattu totean seuraavaa.

Keskustelussa esillä oli vankeuden erityinen haitallisuus nuorille. Omassa lausunnossani näin oli todettu alle 21-vuotiaiden asemaa käsittelevässä jaksossa. Esityksen mukaan sillä ei ole vaikutusta 15–17-vuotiaiden asemaan, joten käsittelen seuraavassa 18–20-vuotiaita.

[1] Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa 33 §

Vankeuden täytäntöönpanossa lähtökohta on, että nuori on erityisessä, haavoittuvassa asemassa ikänsä perusteella. Vankeuslain 1 luku sisältää yleiset säännökset vankeuden täytäntöönpanosta. Sen 5 §:n 3 momentin mukaan alle 21-vuotiaina rikoksensa tehneille nuorille tuomittua vankeutta täytäntöönpantaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota vangin iästä ja kehitysvaiheesta johtuviin tarpeisiin. Tätä ajattelua ilmentää myös nyt muutettavaksi ehdotettu rikoslain 2 c luvun 5 §:n 3 momentti. Lisäksi alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta ehdonalaiseen vapauteen päästettävä nuori asettaan koeajaksi valvontaan (laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 70 §). Vankiloissa on omia osastoja paitsi alaikäisille myös 18–20-vuotiaille.

Rikosseuraamuslaitoksessa on vuonna 2021 tehty alaikäisiä ja nuoria vankeja koskeva selvitys. Selvitystyötä tehtäessä esiin nousi muutamia lainsäädäntöön liittyviä kysymyksiä ja huomioita. Yksi niistä oli nuoren ikäraja vankeuslaissa. Selvityksen mukaan vankeuslaissa ja tutkintavankeusvankeuslaissa nuoren ikäraja on 21 vuotta, sosiaalihuoltolaissa ja lastensuojelulaissa ikäraja oli 18–23 vuotta, jälkihuollosta määrättäessä ikäraja oli 25 vuotta, nuorisolaissa ikäraja oli 29 vuotta (Alaikäiset ja nuoret vangit - Alaikäisten ja nuorten vankien vankilaan/vankiosastolle sijoittaminen sekä toimintojen ja turvallisuuden varmistaminen, Tuija Muurinen, Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 5/2021, s. 83–84).

Kuten Rikosseuraamuslaitoksen selvityksestä ilmenee, nuori ikä on katsottu perustelluksi ottaa huomioon lainsäädännössä rikosoikeutta laajemminkin. Nuorten erityisasema pohjautunee lasten ja nuorten kehitystä koskeviin tutkimuksiin.

Monilta osin keskustelu kuulemisessa liittyi kriminologisella tutkimuksella selvitettäviin vankeusrangaistuksen vaikutuksiin ja rikoksen uusimista koskeviin kysymyksiin, jotka eivät lähinnä yhteiskuntatieteisiin kuuluvina ole ylimmän laillisuusvalvojan pääosaamisalueella, kuten ei ole myöskään täytäntöönpanojärjestelmien kansainvälinen vertailu. Näin ollen en enemmälti lausu näistä kysymyksistä.

Apulaisoikeusasiamies
Mikko Sarja

Esittelijäneuvos
Anu Rita

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.